

When Table 9 was analyzed, the views of participant teachers on the 7th grade social studies textbook in terms of increasing its efficiency were grouped under eleven codes. A majority of the teachers stated that the subjects in the textbook should be simplified (8/30) and this view is followed successively by these views: the variety of the assessment questions should be increased (5/30); the scope of the second unit should be increased (5/30); the textbook should be harmonious line with the supplementary references (3/30); a chance should be given to consolidate learned information (3/30); the number of maps and their variety should be increased (2/30); summary sections should be included at the end of subjects (2/30); there should be boxes in the margins to draw pictures in (2/30); the answer key at the end should be removed (2/30); lesson duration should be increased (2/30) and the textbook should be designed as a smart notebook (2/30). Some of the views of the teachers in terms of increasing the efficiency of the 7th grade social studies textbook are as follows:

“...The subjects should be suitable for students’ level, activities at the end of subjects should be increased. Instead of compressing information to teach many subjects, a lighter content which can be learned in an easier manner should be prepared.” (T21-M)

“... if the textbook is arranged with many activities and project-based approaches where the students can learn about life by doing and living, it would be much more efficient.” (T29-F)

“In the 7th grade social studies textbook, in particular subjects related to the history of the Ottoman Empire should be analyzed in depth. The unit should not end before students read and internalize the subject.” (T10-F)

“...when the subjects in the book are compared with the subjects in a supplementary reference, listing the subjects in the supplementary reference as sub-headings and presenting the causes and effects as headings help in better understanding the subject desired to be taught.” (T14-M)

“The children should take the textbook in their hands with excitement, information should be consolidated through games and we need to capture the attention of today’s children with the intelligent side of humor, without losing touch with seriousness. Both through visuals and style and content, we need to grab the attention of this age group.” (T9-M)

“at the end of the book, a 10-15 page atlas might have been added instead of only a Türkiye map and Turkish world map...” (T24-F)

“Summary sections can be added at the end of the units to emphasize the most important points...” (T13-F)

“Including boxes, in which students can draw their own related visuals for certain subjects, might consolidate their knowledge...” (T19-F)

“...the answer key for the evaluation questions at the end of the book encourages students to cheat.” (T11-F)

“The lesson hours are very short compared to the desired learning outcomes; therefore, teaching the subject, have students take notes, carry out in-class activities and checking the homework are impossible...” (T30-F)

“The textbook can be designed interactively rather than just piling information, since this will allow students to learn within the framework of constructive theory. Just like the smart notebooks, boxes may be added in the margins for students to note down interesting and important points.” (T17-M)

It was seen that the teachers had certain suggestions to increase the efficiency of the social studies textbook. A majority of the teachers think that the textbook should be simpler and the subjects should be short and to the point. In terms of evaluating the acquisition of the desired skills by students, increasing the variety of the assessment questions and expanding the second unit on Ottoman history are among the suggestions of the teachers.

Discussion, Result and Suggestions

In this section of the study, the results of the findings obtained from the views of the social studies teachers on the 7th grade social studies textbook, previous studies and suggestions are presented.

In the first sub-problem of the study, the teachers' views on the 7th grade social studies textbook in terms of content were analyzed. When the teachers' answers were analyzed, it was seen that the content of the textbook being suitable for the curriculum among the positive views came to the fore, while the content being too dense and detailed, not encouraging students to do research and having no unity between the subjects came to the fore among the negative views. When the literature is reviewed, Ertük and Güler (2017) have identified teacher views on the different dimensions of the 5th, 6th and 7th grade social studies textbooks in their study. In the study, while the teachers expressed that the 5th and 6th grade textbooks were sufficient in terms of content, they found the 7th grade textbook partially sufficient in terms of content, similar to our study. Similarly, Yavuz (2007) determined in his study that elements between the texts were missing in the textbook in terms of content. As a result of the findings obtained in the study, it is seen that the 7th grade social studies textbook has a very dense content. Therefore, it becomes difficult to cover the subjects during the lessons. It is considered that giving more place to subjects about application and decrease the number of subjects will increase the productivity of the textbook and the interest of the students to the textbook.

In the second sub-problem of the study, the teachers' views on the 7th grade social studies textbook in terms of language were analyzed. When the teachers' answers were analyzed, it was seen that a majority of the teachers who stated positive views think that the language of the textbook is simple and comprehensible, while the textbook having punctuation errors and the language of some of the texts being difficult were among the negative views that came to the fore. The language used in the 7th grade social studies textbook is comprehensible for students and close to daily life language. It is considered that the explanation of vocabulary which students may not know in the glossary section will make the textbook more comprehensible.

In the third sub-problem of the study, the teachers' views on the 7th grade social studies textbook in terms of narration were analyzed. When the teachers' answers were analyzed, it was seen that the teachers with positive views think that the textbook is suitable for the level of students in terms of narration and visuals enrich the narration, while teachers with negative views stated that the narration in the textbook is dense and complex and that the texts are long. When the literature was reviewed, Gülersoy (2013) underlined that the textbook has certain lacking points in terms of language and narration, there are long sentences and that the narration is simple and reached similar findings with this study. The social studies textbook should be suitable for the target group in terms of language and narration. It will be very difficult to make students like a textbook that is above their level and hard to understand and teach then the subjects in the textbook.

In the fourth sub-problem of the study, the teachers' views on the 7th grade social studies textbook in terms of style were analyzed. When the teachers' answers were analyzed, it was seen that the teachers with positive views who think that the textbook is suitable in terms of stated that the style is close to daily life language, comprehensible and academic, while teachers with negative views stated that the textbook has a unique structure which consists of long paragraphs which are hard to understand. The long texts and paragraphs in the textbook both tire the students and make it difficult for them to understand and comment on the subjects. Therefore, a style suitable for the level of students should be used in textbooks.

In the fifth sub-problem of the study, the teachers' views on the 7th grade social studies textbook in terms of learning and teaching were analyzed. When the teachers' answers were analyzed, it was seen that among the positive views of the teachers, the textbook being attention grabbing and increasing students' willingness came to the fore, while the textbook being insufficient in terms of learning and teaching came to the fore among the negative views. When the literature was reviewed, Esen (2017) stated in his study that visuals should be used frequently in the 7th grade social studies textbook and this can make learning-teaching possible. Textbooks, which are the basic lesson

materials and sources of information students always access easily, should be prepared in the best manner by experts and continuously updated. Textbooks should be attention grabbing and interesting in terms of learning and teaching and thus help students achieve a life of permanent learning.

In the sixth sub-problem of the study, the teachers' views on the 7th grade social studies textbook in terms of assessment and evaluation were analyzed. When the teachers' answers were analyzed, it was seen that teachers with positive views who think that the textbook is sufficient in terms of assessment and evaluation expressed that there are suitable questions for learning outcomes and the texts, while teachers with negative views stated that the activities in the textbook are too many compared to the lesson hours and that alternative assessment and evaluation tools were not given enough place to. When the literature was reviewed, it was seen that there are similar studies in which the teachers found the textbook sufficient in terms of assessment and evaluation questions and similar teacher views were expressed (Doğan and Torun, 2018; Deniz, 2019; Esen, 2017; Öcal and Yiğittir, 2007; Sarıca, 2019). The best method of evaluating the acquisition of the desired skills by students is to make use of applications which embody a process-oriented assessment rather result oriented, where students actively engage in the lessons and consolidate their knowledge by applying them. When textbooks are being prepared, a process-oriented assessment which allows students to actively participate in the lessons and helps consolidate learned information should be taken into consideration.

In the seventh sub-problem of the study, the teachers' views on the 7th grade social studies textbook in terms of technique, design and arrangement were analyzed. When the teachers' answers were analyzed, it was seen that teachers with positive views stated that the textbook's design is attention grabbing, the colors used are vivid and the print quality is good and that the textbook was prepared in line with the Turkish Education Board's Textbook Regulations in terms of technique, design and arrangement, while teachers with negative views stated that the cover design is not sufficient and that some of the visuals are not related to the subjects. When the literature was reviewed, it was seen that there are studies in which textbooks were evaluated in terms of technique, design and arrangement; in Doğan and Torun's study (2018), it was indicated that the cover design of the social studies textbook was liked more by 5th and 6th grade students, whereas 7th grade students did not like it. In support of this finding, Nalçacı (2011) determined in his study on the 5th grade social studies textbook that a majority of the teachers did not find the cover attractive. When students first meet their textbooks and take them in their hands, the first thing that attracts their attention is the cover. The cover of textbooks should be designed as to reflect the subjects in the best manner. The visuals being interesting and reflecting the subjects in the best manner, the important sections being indicated with different colors and font sizes will both increase students' interest in the textbook and the productivity of the textbook.

In the eighth sub-problem of the study, the teachers' views on the 7th grade social studies textbook in terms of increasing the efficiency of the textbook were analyzed. When the teachers' answers were analyzed, it was concluded that the teachers mostly think that the subjects should be simplified. In addition, the teachers expressed views such as increasing the number and variety of questions in the assessment and evaluation section, expanding the scope of the second unit, creating harmony between the subjects and the supplementary references, adding summary sections at the end of subjects and increasing the number and variety of maps used in the textbook. Textbooks, which are indispensable materials for students, should appeal to students as a whole. They should be prepared in line with teachers' suggestions. In the social studies textbooks, the subjects should not be detailed, long paragraphs should not be used, the events should be presented in a cause and effect manner, there should be summary sections at the end of the subjects, there should be parts where students can take notes and when necessary do related drawings, alternative assessment methods should be given more place to in the assessment questions, the visuals should be in harmony with the subjects and should attract the attention of students. In addition, the puzzle style activities should be given more place to, taking into consideration that they attract the attention of the students more and the number and variety of maps used in the textbooks should be increased and an atlas should be added at the end.

The following suggestions can be considered as a result of this study in which the social studies teachers' views on the 7th grade social studies textbook were analyzed:

- The cover of the textbook is the part which attract the attention of students. It was determined in this study that the cover of the textbook analyzed in this study is not attention grabbing. Therefore, it can be suggested to design attention grabbing covers, suitable for grade level for textbooks prepared by experts.
- Since textbooks are main sources which students easily reach and benefit from, updated information should be presented in the maps and graphics used in the textbook. Therefore, the maps and graphics can be made more interesting as to raise the interest of students in the learning process.
- An assessment which is process oriented and not result oriented, which encourages students to actively engage in the lessons and consolidate their knowledge through application can be designed.

References

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, (28. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Demir, Y., & Atasoy, E. (2018). 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının (2017) değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 753-780.
- Demircioğlu, E. (2011). *Tarih öğretmenlerinin dokuzuncu sınıf tarih ders kitabındaki görseller hakkındaki görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Demirezen, A. (2007). *Yeni sosyal bilgiler öğretim programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarındaki anlatım teknikleri ve öğrencilerin akademik başarılarına etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Deniz, R. (2019). 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Tokat İli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Tokat.
- Doğan, Y., & Torun, F. (2018). Sosyal bilgiler ders kitapları nereye doğru gidiyor? *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4, 111-125. doi: 10.34137/jilses.491670
- Doğan, Y., & Tuğ, O. (2017). Uluslararası sınavlarda başarılı ülkeler ve Türkiye'nin sosyal bilgiler ders kitaplarının tasarım boyutu açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 56-79.
- Dursun, F., & Eşgi, N. (2008). 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler öğretimi ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 21-34.
- Ertürk, M., & Güler, E. (2017). 5. 6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Muğla ili örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(8), 64-76.
- Esen, S. (2017). 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2, 8-26.
- Kılıç, A., & Seven, S. (2002). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*, (2. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kızılcıoğlu, A. (2003). Orta öğretim coğrafya ders kitapları değerlendirme ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (8), S. 95. İstanbul.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nalçacı, A. (2011). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Erzurum Örneği) . *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15 (2) , 321-335 .
- Öcal, A., & Yiğittir, S. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Kırıkkale örneği) *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* Cilt 8, Sayı 1, (2007), 51-61
- Roberts, S. L. (2014). Effectively using social studies textbooks in historical inquiry. *Social Studies Research and Practice*. 9(1), ss.119-128.
- Safran, M., & Ata, B. (2003). Öğrencilerin tarih metinlerinden anlam çıkarmalarına yönelik araştırmalara bir bakış. C. Şahin (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler*. Ankara: Gündüz, 339-355.
- Sarıca, H.İ. (2019). 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Tokat.

- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 368-369.
- Şahin, M. (2014). Sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1) , 31-46.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2021). Milli Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği. Erişim adresi <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ders-kitapları-db/dosya/9>
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2021). Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait elektronik içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları. Erişim adresi <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ders-kitaplarının-incelenmesi/dosya/32>
- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*,6(1), 209–225.
- Yavuz, G. A. (2007). *İlköğretimde kullanılan ders kitaplarının öğretime yardımcı unsurlar açısından değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (11. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınevi

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına Yönelik Görüşleri

Ali KUŞ¹, Esmâ KURU²

Öz

Ders kitapları hiç kuşkusuz eğitim öğretim faaliyetlerinin ana kaynaklarından biridir. Her dönem vazgeçilmezliğini koruyan ve en fazla başvurulan, ana materyal görevi gören, ders programlarının temel işleyicisi olan ders kitaplarının belirli niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını içerik, dil, anlatım ve üslup, öğrenme-öğretme, ölçme ve değerlendirme, teknik-tasarım ve düzenleme açısından ne gibi özelliklere sahip olduğunu sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre incelemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullarda görev yapan ve amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklem yöntemi ile belirlenmiş 30 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Ulaşılan bulgular sonucunda, sosyal bilgiler ders kitabının içerik açısından yoğun ve ayrıntılı olduğu, kitap içerisinde yer alan metinlerin çok uzun olduğu, bununla birlikte kitapta kullanılan dilin sade ve anlaşılır olduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Bilgiler
Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Ders Kitabı

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 17.03.2022
Kabul Tarihi: 11.12.2022
E-Yayın Tarihi: 31.12.2022

¹Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Türkiye, newman_1905@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6591-7122>

²Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkiye, esmkuru@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7661-387X>

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca bilgi üretimi hep olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Üretilen bilgilerin kalıcılığını sağlamanın ve korumanın en güvenilir yolu ise kitaplardan geçmektedir. Eğitimde de bilgilerin kalıcılığını ve aktarılmasını sağlayan temel kaynak ders kitaplarıdır. Ders kitapları, eğitim materyalleri içerisinde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin kolayca ulaşabildikleri, bilgiyi bir sistem dahilinde sunan en önemli öğretim materyalidir. Günümüzde teknolojinin hızla ilerlemesi ve bilgiye ulaşımın daha kolay olmasıyla beraber kitaplara duyulan ihtiyacın giderek azalması beklenirken, ders kitapları eğitim öğretim için ana öğretim malzemesi olma özelliğini sürdürmektedir. Derste kullanılan ve dersin işlenmesinde ana unsurların başında gelen ders kitapları, dersin öğretimi ve belirli bir seviyedeki öğrenciler için hazırlanan, öğretim programını yansıtacak şekilde düzenlenmiş, incelenerek onaylanmış ders materyallerindedir (Gülersoy, 2013). Birçok öğretmen, öğretim programlarına bakmadan öğretim etkinlikleri ile ilgili çalışmalarını ders kitaplarına göre yapmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarının sınıf ortamında yeri ve önemi daha da artmaktadır (Kızılcıoğlu, 2003). Ders kitapları, kullanımı kolay ve bütün öğrencilerin ulaşabildikleri, içerisinde yer alan bilgileri sıralı şekilde sunan, mekan ve zaman sınırlaması olmadan kullanılabilen, okul dışındaki zamanlarda da bilgi eksiklerinin giderilmesinde yardımcı olan bir materyaldir (Kılıç ve Seven, 2002). Derste işlenecek konuları öğrencilerin bireysel olarak ta öğrenmelerine fırsat veren ders kitapları, öğretim programına uygun olarak pedagojik bir anlayışla ilmi bilgiler öğretmeyi amaçlayan önemli ders materyalidir (Demircioğlu, 2011; Şahin, 2004).

Derslerde çoğunlukla ana kaynak olarak tercih edilen ders kitaplarını diğer öğretim materyallerinden ayıran, onu diğer öğretim materyallerine göre güçlü kılan birçok yönü vardır. Bunlardan ilki, ders kitapları temelde öğrencilere dersin kapsamı hakkında en anlaşılır ve öz bilgileri verir. İkincisi, ders kitapları ülke genelinde okulların tamamına dağıtılır, böylece öğretmenler o ders kitaplarına uygun olarak hazırladıkları planlar doğrultusunda işledikleri dersleri, yurdun farklı bölgelerinde eğitim alan öğrencilerin yararlandıkları bir kaynak durumuna getirirler. Üçüncü olarak, hazırlanan ders kitapları devletin belirlemiş olduğu belirli kriterlere göre hazırlandığı için derslerde öğretmenlere güven hissi verir. Dördüncüsü, öğretmenler ve öğrencilere yeteri kadar birincil ve ikincil kaynak sunabilmesidir. Son olarak, değişen zamanla beraber ders kitaplarının da değişmesi, güncel ders kitapları ile eskiden kullanılan ders kitaplarını karşılaştırılmasına imkan vermekte ve böylece öğrenci zaman içerisinde yaşanan değişim ve gelişimi fark edebilmektedir (Roberts, 2014). Öğrenme-öğretme sürecinde önemli bir yer tutan ders kitaplarının hazırlanma ve düzenlemelerindeki sürekli denetim özelliği, olgunlaşma ve geliştirilme yolunda çok sayıda süreçten geçmeleri, titiz ve özenli çalışma gerektirici nitelikleri ders kitaplarının işlevsel değeri yüksek, kalıcı birer ürün olma özelliği taşımasını sağlamıştır (Demirezen, 2007). Genel olarak eğitimciler öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlarının şekillenmeye başladığı yıllarda kitapların önemini göz ardı edilmemesi gerektiğini söylemektedirler. Ders kitapları oluşturulurken öğrenci düzeyleri, ilgi ve ihtiyaçları tespit edilerek ders kitaplarının belirli nitelikler dahilinde hazırlanması gerektiğini ifade etmektedir (Öcal ve Yiğittir, 2007; Tay, 2005).

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitaplarının Türk Milli Eğitiminin Genel Amaç ve Temel İlkelerine uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir. Program doğrultusunda hazırlanan ders kitapları ön incelemeden geçtikten sonra düzenlenen paneller ile değerlendirmeye tabi tutulur. Değerlendirme sonucu olumlu bulunan ders kitabı yayımlanmaya hazır hale gelir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB), ders kitapları hazırlanırken dikkat edilecek nitelikleri ve amaçları belirlemiştir. Ders Kitapları hazırlanırken: içerik, dil, anlatım ve üslup, öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme; teknik, tasarım ve düzenleme yönlerinden aşağıdaki hususlara göre hazırlanmaktadır (TTKB, 2021):

a) İçerik;

- 1) Eğitim ve öğretim programını dikkate alarak dersin içeriğini yansıtacak biçimde düzenlenir.
- 2) Eğitim ve öğretim programının yapısına uyacak şekilde ünite, tema, bölüm ve konular arasında dersin özelliğine uygun şekilde düzenlenir.

b) Dil, Anlatım ve Üslup;

- 1) Kitap dil, anlatım ve üslup bakımından Türkçe imla kurallarına uygun şekilde hazırlanır.

- 2) Ünite içerisinde yer alan konular öğrencilerin seviyelerine uygun şekilde hazırlanır. Kullanılan dil sade ve anlaşılır şekilde sunulur.
- 3) Kitapta kullanılan dil Türk Dil Kurumunun standartları esas alınarak hazırlanır.

c) Öğrenme, Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme;

- 1) Kitap öğrenme-öğretme açısından, üst düzey düşünme becerilerini yansıtmak için öğretim yöntemi ve stratejilerine yer verir.
- 2) Metin içi ve ünite sonlarında kullanılan sorular ölçme değerlendirme ölçütlerine uygun şekilde hazırlanır.

d) Teknik, Tasarım ve Düzenleme;

- 1) Kitapta yer alan içerik ve görseller öğrencilerin gelişimlerini destekler nitelikte, öğrenmeyi artırıcı yapıda hazırlanır.
- 2) Bütün ders kitaplarında olduğu gibi kitap içerisinde yer alan Türk Bayrağı, Bakanlar Kurulunun 25.01.1985 tarih ve 85/9034 sayılı kararı ile Türk Bayrağı Kanununun 22.09.1983 tarih ve 2893 sayılı kararına uygun şekilde hazırlanır.

Araştırmanın Amacı

Sosyal bilgiler dersi için de vazgeçilmez bir materyal olan ders kitabının seçimi, oluşturulması, yazımı ve kullanılması eğitimin hedeflerine ulaşmasında oldukça önemlidir (Dursun ve Eşgi, 2008). Sosyal bilgiler ders kitabı, içerdiği konular sayesinde öğrencileri çok yönlü geliştirmektedir. Geçmişini tarih konuları ile öğrenen öğrenci, coğrafya sayesinde yaşadığı çevreyi, psikoloji sayesinde ilgi ve ihtiyaçlarını, antropoloji sayesinde kültürün yaşama etkisini, siyaset bilimi sayesinde toplumun kendi, kendisinin toplum üzerinde oluşturacağı etkiyi, sosyoloji sayesinde topluma uyum sağlamayı, ekonomi sayesinde de ekonomik yapıyı öğrenmektedir (Safran ve Ata, 2003). Sürekli bir değişimin ve gelişimin olduğu dünya düzeninde eğitim öğretim sistemleri de nasibini almıştır. Yaşanan değişim ve gelişmeler programların yürütücüsü olan ders kitaplarının da ortaya çıkma sürecinde kendini sürekli olarak güncelleyebilmesini gerektirmektedir. Bu durum kuşkusuz kitapların önemini daha da arttırmaktadır. Bu nedenle araştırmada 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının, içeriği, fiziki yapısı, dil ve anlatımı, görsel düzeni ve ölçme-değerlendirme yönünden uygun, eksik veya hatalı olan bölümleri sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Problem Durumu

Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerde; milli bilincin ve değerlerin oluşmasında, öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı davranmalarında, geçmişini bilen geleceğe emin adımlarla ilerleyen etkin bireyler olmalarında ve çağın gerektirdiği temel niteliklere sahip bireyler olarak yetişmelerinde önem taşımaktadır. Öğrencilerin hayatların şekillenmesinde bu kadar önemli bir yere sahip olan, sosyal bilgiler ders konularının öğrencilere kazandırılmasında temel kaynak görevi üstlenen sosyal bilgiler ders kitaplarının da elbette ki süreçteki önemi büyüktür. Sosyal bilgiler ders kitapları, öğretmene ne öğreteceğini ve hangi etkinlikleri yapacağını önceden görme fırsatı sunarken, öğrenciye ise öğreneceği konuları istedikleri yer ve zamanda öğrenme olanağı sağlayarak dersin hedeflerinin gerçekleştirilmesine aracılık etmektedir. Bu kadar önemli bir yere sahip olan sosyal bilgiler ders kitaplarının istenilen amaca hizmet edebilmesi için içerik, dil, anlatım ve üslup, öğrenme ve öğretme, ölçme ve değerlendirme, teknik, tasarım ve düzenleme açısından yeterli olması gerekmektedir. Literatür incelendiğinde ders kitapları üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmektedir (Nalçacı, 2011; Şahin, 2014; Doğan ve Tuğ, 2017; Demir ve Atasoy, 2018) ancak 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı üzerine yapılan çalışmaların çoğu; öğretim programları, yaratıcı düşünmeye etkisi, harita kullanımı, coğrafya ve tarih öğretimine katkıları şeklindedir. Öğretmenlerin görüşlerine göre 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının değerlendirilmesi üzerine yapılan araştırma sayısı yeterli değildir. Ders kitaplarını kullanan baskın roldeki öğretmenlerin, kendilerine sunulan ders kitaplarıyla ilgili düşünceleri önem arz ettiğinden bu çalışmanın 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını birtakım kriterler ışığında incelenerek varsa eksikliklerinin tespit edilmesi ve yapılacak araştırmalara kaynak olması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Yapılan çalışmada 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilerek alana katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

7. sınıf Sosyal bilgiler ders kitabının;

1. İçerik açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
2. Dil açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
3. Anlatım açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Üslup açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
5. Öğrenme, öğretme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
6. Ölçme ve değerlendirme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
7. Teknik, tasarım ve düzenleme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
8. Etkililiğini arttırmaya yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmamızın bu bölümünde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışması modelinde bir veya birkaç durum derinlemesine araştırılır. Elde edilen sonuçlar genelleme kaygısı gütmese de bir duruma ilişkin saptanan bulgular benzer durumlara yönelik örnekler ve deneyimler oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullarda görev yapan ve farklı sosyo-demografik bölgelerde çalışan amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ile belirlenmiş 13'ü kadın 17'si erkek 30 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Nitel çalışmaların ortak özelliği olmasının yanında amaçlı örnekleme yönteminde, genelleme kaygısı olmamakla beraber maksimum çeşitlilik örneklemeinde problem ile ilgili farklı durumların örnekleme alınması nedeniyle çalışma grubu hakkında önemli ipuçları vereceği düşünülmektedir. Buradaki amaç farklı durumlar arasındaki ortak ya da ayrılan yönleri ortaya çıkarmak ve problemi daha geniş bir çerçevede ele alıp betimlemektir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020). Araştırmaya katılan öğretmenlere ait demografik özellikler ve görev yerleri aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaya katılanların demografik özellikleri

Demografik özellikler		f	%
Cinsiyet	Kadın	13	43,3
	Erkek	17	56,6
Görev Yeri	Köy	6	20,0
	İlçe Merkezi	10	33,3
	İl	14	46,7

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Veri toplama aracının geliştirilmesi sürecinde öğretmenlere sorulması planlanan görüşme sorusu araştırmacı tarafından hazırlanmış ve hazırlanan görüşme soruları üç alan uzmanına gönderilmiştir. Alan uzmanlarından gelen düzeltmeler doğrultusunda on iki soru görüşme formundan çıkarılmış, iki soru revize edilmiş ve altı sorunun olduğu gibi kalmasına karar verilmiştir. Hazırlanan sekiz maddelik mülakat soruları ile iki öğretmen görüşmesi yapılmıştır. Yapılan pilot görüşme sonucunda görüşme sorularının iki tanesi yeniden düzenlenmiş ve daha kolay anlaşılabilir ve cevaplanabilir hale getirilmiştir. Daha sonra pilot uygulamadaki öğretmenlere görüşme sorularına yeniden gösterilmiş ve katılımcı görüşü de alınarak sorulara son hali verilmiştir. Son hali verilen görüşme soruları 30 öğretmene müsait zamanlarında uygulanmıştır. Uygulamada her bir öğretmene öğretmenler odasında yüz yüze görüşmeler yapılmış, veriler yazılı olarak kayıt altına alınmış ve ortalama bir görüşme 35 dakika sürmüştür. Her öğretmenin tüm görüşme sorularına cevap vermesi beklenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesinde nitel veri analiz tekniklerinden olan içerik analizi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2018) içerik analizi; elde edilen verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kod ve temalara göre yapılandırılarak bulguların yorumlanmasını kapsayan dört bölümden oluşmaktadır. İçerik analizinde birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir tarzda düzenlenerek yorumlanır. Bu sayede veriler içerisine gizlenen gerçekler gün yüzüne çıkarılmaya çalışılır. Verilerin çözümlenmesinde öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan kod listesi çıkarılmış ve kodların ortak noktaları bulunarak kodların altında yatan sebepler ve nedenler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen verilerden yönergeye uygun olmayan iki görüşme formu elenerek toplamda 30 öğretmen formu analize dahil edilmiştir. Araştırma bulguları paylaşılırken doğrudan alıntılara yer verilmiş. Öğretmen isimleri etik kurallar doğrultusunda gizlenmiş ve her bir öğretmene bir kod verilmiştir. Örneğin Ö17-K; 17 kod numarası verilmiş bir kadın öğretmeni tanımlamaktadır. Öğretmenler; Ö1-K, Ö2-E, ...Ö30-K şeklinde kodlanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için ise 3 uzman görüşünden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin sorulara vermiş oldukları yanıtlara istinaden kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar daha sonra araştırmacılar ve uzmanlar tarafından incelenmiştir. İncelemelerde Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlilik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun % 90 ve üzeri olması güvenilir olduğuna işaret etmektedir. Yapılan araştırmada da % 94 lük oranla araştırmanın güvenilirliği sağladığı belirlenmiştir.

Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, öğretmenlerin yarı yapılandırılmış görüşme sorularına vermiş oldukları cevaplar sonucu oluşturulan tema ve kodlar tablolar halinde sunulmuş ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi, "Ders kitabının içerik açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?" şeklinde olup elde edilen bulgular analiz edilerek kodlanmış ve frekans değerleriyle beraber tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerik açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
İçerik Özelliği	Olumlu Özellikler	Öğretim programına uygun	7
		Öğrencilerin ilgisini çekmekte	2
		Gereksiz bilgilere yer verilmemiş	1
	Olumsuz Özellikler	İçerik yoğun ve ayrıntılı	7
		Öğrencileri araştırmaya sevk etmiyor	3
		Öğrencilerin seviyelerinin üstünde	3
		Konular arası bütünlük yok	3
		Tarihi konular yetersiz	3
		Sözlük kısmı yetersiz	2
		Metinler uzun	2
İstatistiki bilgiler güncel değil	1		

*Bazı kodlara birden fazla öğretmen yanıt verdiği için toplam sonuç katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerik açısından değerlendirilmesine ilişkin görüşleri bir tema, iki kategori, üç olumlu sekiz olumsuz kod altında birleştirilmiştir. Olumlu kodlar içerisinde ders kitabının içeriğinin öğretim programına uygun olması (7/30) en fazla görüş alırken, olumsuz kodlar içerisinde içeriğin yoğun ve ayrıntılı olması (7/30) en fazla görüşü almıştır.

Olumlu yanıt veren öğretmenlerin görüşleri sırayla incelendiğinde; Öğretmenler (7/30) ders kitabının içeriğini öğretim programına uygun olarak değerlendirirken, bazı öğretmenler (2/30) ders kitabının içeriğinin öğrencilerin ilgisini çekmekte olduğuna, bazıları ise, (1/30) içerikte gereksiz bilgilere yer verilmemiş olduğuna değinmişlerdir. Ders kitabını içerik açısından olumlu değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“Kitabı hazırlayan kadro akademisyenlerden oluştuğu için içerik öğretim programına uygun kazanımlar en faydalı şekilde nasıl aktarılabilir, somuttan soyuta bilinenden bilinmeyene, nasıl öğretilir bunların hapsi düşünülmüş....” (Ö24-K)

“...Öğrenciler kitabı ele aldıklarında ilk üniteden itibaren hangi konuları ve kavramları öğreneceğini önceden görebiliyor bu da ilgi ve motivasyonu artırıyor.” (Ö12-E)

“...içeriğin, öğrencilerin öğrenme koşullarına göre düzenlenmesi kitabı daha kullanışlı bir hale getirmektedir. Genel olarak kitapta gereksiz bilgiler yer almamıştır...” (Ö17-E)

Olumsuz yanıt veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde; Bazı öğretmenler kitabı (7/30) içerik olarak yoğun ve ayrıntılı bulurken, bazı öğretmenler (3/30) içeriğin öğrencileri araştırmaya sevk etmediğini, (3/30) öğrencilerin seviyelerinin üstünde olduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler içerikte (3/30) konular arası bütünlüğün olmadığını ifade ederken, bazı öğretmenlerde (3/30) tarih konularının ve (2/30) sözlük kısmının yetersiz olduğuna değinmişlerdir. Bir kısım öğretmen (2/30) metinlerin uzun olduğunu ifade ederken bir tane öğretmende (1/30) istatistiki bilgilerin güncel olmadığını ifade etmiştir. Ders kitabını içerik açısından olumsuz değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“İçerikte genel olarak bir bilgi karmaşası bulunmaktadır. Bir taraftan öğrencilerin ne anlama geldiğini anlamadıkları sözcüklerin, açıklamaları olmaksızın veya üstünkörü açıklama ile bir taraftan da konuların ayrıntılı ve yoğun olarak verilmesi öğrencilerin içeriği istenilen şekilde kavrayamamalarına sebep olmaktadır...” (Ö27-E)

“...öğrenmeyi istekli hale getirecek öğrencide yaratıcılığı ortaya çıkaracak şekilde düzenlenmelidir. Bazı konular detaya iniyor, detay öğrenmeyi zorlaştırıyor. Öğrencinin kafasında çok soru işareti oluşturuyor fakat sorulara gerekli açıklamayı veremiyor. Yol gösteren, kaynak gösteren, araştırmaya teşvik eden bir yönü yok...” (Ö8-E)

“Kitap içeriği genel olarak öğrencilerin yaş ve düzeylerine uygun değildir. Çünkü konuların çoğunda öğrencilerin kavramakta güçlük çekeceği bir şekilde ayrıntıya yer verilmiştir. Bu da

öğrencilerin içeriğe genel olarak bakmasını ve konular arasındaki ilişkilendirmeleri yapmalarını engellemektedir...”(Ö18-E)

“...kitapta yer alan konular mantıksal bir sıralama içerisinde verilir. Öğrenci bir önceki konuyu öğrenmeden önce ona uygun bir alt yapı kendisinde oluşturur. 7. sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında bu durum biraz farklı olmuş durumda üniteler arasında bir ilişki olmayacak şekilde bir sıralama devam etmekte buda öğrencilerin konuyu anlamlandırmasını zorlaştırmaktadır.”(Ö16-K)

“...600 küsur yıl yaşamış Osmanlı Devletinin tek bir üniteye sığdırılmaya çalışılması büyük bir eksiklik...”(Ö13-K)

“...öğrenciler bilmedikleri kelimelerle karşılaştıklarında sözlük kısmında yararlanıyorlar, belki sözlük kısmı biraz daha geniş tutulabilir.”(Ö20-E)

“...bunların yanı sıra okuma metinlerinin çok uzun tutulmaması gerekir ki öğrenciler okuma metni ile konu arasında bağ kurabilsin.”(Ö27-E)

“...2. ünite de grafik ve haritalarda verilen istatistiki bilgiler güncel değildir.”(Ö17-E)

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlara genel olarak bakıldığında, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik ağırlıklı olarak olumsuz görüşlerin olduğu görülmektedir. Olumlu görüşler içerisinde kitabın içeriğinin öğretim programına uygun olduğu müfredat ile uyumlu olduğu öne çıkarken, olumsuz görüşler arasında kitabın içeriğinin yoğun ve ayrıntılara yer verildiği görüşü öne çıkmıştır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, “Ders kitabının dil açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde olup elde edilen bulgular analiz edilerek kodlanmış ve frekans değerleriyle beraber tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Dil Özelliği	Olumlu Özellikler	Sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış	17
		Öğrenci seviyesine uygun	8
		Yeni terimler (sözcükler) öğrenilmesine uygun	2
	Olumsuz Özellikler	Noktalama hataları var	4
		Bazı metinlerde dil kısmen ağır	3
		Öğrenci seviyesine uygun değil	1

*Bazı kodlara birden fazla öğretmen yanıt verdiği için toplam sonuç katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 3 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil açısından değerlendirilmesine ilişkin görüşleri bir tema, iki kategori, üç olumlu üç olumsuz kod altında birleştirilmiştir. Olumlu kodlar içerisinde ders kitabının dil bakımından sade ve anlaşılır olması (17/30) en fazla görüş alırken, olumsuz kodlar içerisinde noktalama hatalarının olması (4/30) en fazla görüşü almıştır.

Olumlu yanıt veren öğretmenlerin görüşleri sırayla incelendiğinde; öğretmenlerin büyük çoğunluğu (17/30) ders kitabında sade ve anlaşılır bir dil kullanıldığı görüşündedir. Öğretmenlerin üçte bire yakını da (8/30) kitabın dil bakımından öğrenci seviyesine uygun olduğunu ifade etmiştir. Bazı öğretmenlerde kitabın dilinin (2/30) yeni terimler öğrenilmesine uygun şekilde olduğu görüşündedir. Ders kitabının dil bakımından olumlu değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“...öğrenci kitabı okuduğu zaman akıcı ve sade bir dille karşılaşırsa kitaba karşı okuma isteği duyar. 7. sınıf Sosyal bilgiler kitabının da dili öğrencilerin anlayabileceği sadelikte ve akıcılıktadır...”(Ö16-K)

“...öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun yalın ve sade bir dil kullanılmıştır. Öğrencilerin anlayamayacağı düşünülen ve öğretmenine sorma ihtimali olan kelimeler sözlük kısmında alfabetik ve anlaşılır bir şekilde sunulmuştur.”(Ö12-E)

“...öğrencilerin zihin haritasını harekete geçirecek farklı kavramları öğrenmelerini destekleyecek şekildedir.”(Ö15-E)

Olumsuz yanıt veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde; bazı öğretmenler (4/30) kitapta noktalama hataları olduğunu ifade ederken, kimi öğretmenlerde (3/30) bazı metinlerde dilin kısmen ağır olduğunu vurgulamıştır. Bir öğretmen ise kitabın dilinin (1/30) öğrenci seviyesine uygun olmadığını ifade etmiştir. Ders kitabını dil bakımından olumsuz değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“...ancak yazım kurallarına uyulmayan yerlerin ve zaman zaman noktalama hatası olan yerlerin olduğu görülmüştür.”(Ö13-K)

“Kitabın dilinin kısmen ağır olması, yani bazı konularda öğrencilerin kavrayamayacağı ve ne anlam ifade ettiğini anlamadığı kelimelerin ve kelime gruplarının kullanılması, istenilen düzeyde kitaptan verim alınmasını önlemektedir...”(Ö7-E)

“Genel manada çocukların anlam seviyesine biraz daha indirgenebilir. Çünkü konular ilerledikçe geriye dönüp tekrarlama ve tanımlar yapıyoruz...”(Ö26-E)

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ağırlıklı olarak dil bakımından olumlu yönleri ön plana çıkmaktadır. Kitapta kullanılan dilin öğrencilerin anlayabileceği sadelikte olduğu ve kitabın öğrencilerin seviyelerine uygun olduğu görülmektedir. Olumsuz görüşler içerisinde ise noktalama hatalarının kitapta bulunması öğretmenlerin üzerinde yoğunlaştığı kısım olmuştur.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi, “Ders kitabının anlatım açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde olup elde edilen bulgular analiz edilerek kodlanmış ve frekans değerleriyle beraber tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının anlatım açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Anlatım Özelliği	Olumlu Özellikler	Öğrenci seviyesine uygun	6
		Görsellerle artırılmış güçlü bir anlatım	5
		Öğretici ve açıklayıcı	2
		Araştırmaya teşvik eden	2
	Olumsuz Özellikler	Yoğun ve karmaşık	6
		Metinler uzun	6
		Konular yüzeysel	3
		Akıcı değil	1

*Bazı kodlara birden fazla öğretmen yanıt verdiği için toplam sonuç katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 4 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının anlatım açısından değerlendirilmesine ilişkin görüşleri bir tema iki kategori, dört olumlu dört olumsuz kod altında birleştirilmiştir. Olumlu kodlar içerisinde ders kitabının anlatım bakımından öğrenci seviyesine uygun olması (6/30) en fazla görüş alırken, olumsuz kodlar içerisinde ders kitabının yoğun ve karmaşık olması (6/30) ile kitapta kullanılan metinlerin uzun olması (6/30) en fazla görüşü almıştır. Olumlu yanıt veren öğretmenlerin görüşleri sırayla incelendiğinde; öğretmenlerden bazıları (6/30) kitabı anlatım olarak öğrenci seviyesine uygun görüşünü belirtirken, bazıları (5/30) kitapta görsellerle artırılmış güçlü bir anlatım olduğunu ifade etmiştir. Bazı öğretmenler kitabı, anlatım bakımından (2/30) öğretici ve açıklayıcı bulurken, bazıları da (2/30) araştırmaya teşvik eden bir anlatım olduğunu belirtmiştir. Ders kitabını anlatım bakımından olumlu değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“Metinler öğrencilerin anlayabileceği düzeyde, konular ağırlıklı olarak açıklayıcı anlatım şekliyle sunulmuş, tarihi konuların anlatımında temsili resim veya minyatür yanında balon içerisinde sunulan bilgiler 1. ağızdan anlatım şeklindedir buda öğrencilerin o anı yaşıyormuş gibi hissetmelerini sağlamak ve verilen bilginin anlamlandırılmasını kolaylaştırmaktadır.”(Ö21-E)

“Araya eklenen hikayeler ve haritalar sayesinde güçlü bir anlatımı olduğunu düşünüyorum. Görseller konuyla bütün.”(Ö25-K)

“...kitap çok ayrıntıya girmemiş açıklayıcı, öğretici bir anlatımı vardır. Paragraflar uzun olsa da birbirleri ile bir bütünlük içerisinde verilmiştir.”(Ö20-E)

“...öğretim programında yer alan beceri ve değerler metinler içinde sezdirilmiş, yapılandırmacı eğitim temel alınarak anlatım sağlanmıştır.” (Ö8-E)

Olumsuz yanıt veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, bazı öğretmenler kitabı anlatım bakımından (6/30) yoğun ve karmaşık bulurken, bazıları kitapta yer alan (6/30) metinlerin uzun olduğuna değinmiştir. Bazı öğretmenler (3/30) konuların yüzeysel olduğu görüşüyle, bir öğretmen ise kitabın anlatım olarak (1/30) akıcı olmadığını ifade etmiştir. Ders kitabının anlatım bakımından olumsuz değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“Kitabın içerik olarak yoğun olması doğal olarak anlatım bakımından da yoğun olmasına sebep olmuş bazı kısımlarda paragrafların uzun olması ve paragraflar arasında boşluk olmaması konuyla bağlantı kurulmasını zorlaştırıyor.”(Ö23-K)

“Kitapta kullanılan bazı cümlelerin uzunlukları öğrencilerin seviyelerinin üstündedir. Bu durum öğrencilerin okuduğu metni anlamasında zorlanmalarına sebep olmaktadır.”(Ö11-K)

“...özellikle konuların yarım bırakılıp konudan diğer konuya geçen bir anlatım biçimi var.”(Ö12-E)

“...içerik ayrıntıdan arındırılıp, dili daha yalın bir hale getirilirse anlatım daha akıcı bir şekle bürünecektir.”(Ö18-E)

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının anlatım bakımından olumlu ve olumsuz yönlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Kitabın, öğrencilerin seviyelerine uygun olması ve anlatımın görsellerle zenginleştirilmesi olumlu yönler olarak öne çıkarken, kitapta kullanılan metinlerin uzun olması, yoğun ve karmaşık olması kitabın olumsuz olarak öne çıkan yönlerindedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi, “Ders kitabının üslup açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde olup elde edilen bulgular analiz edilerek kodlanmış ve frekans değerleriyle beraber tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının üslup açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Üslup Özelliği	Olumlu Özellikler	Günlük dile yakın sade bir üslup var	8
		Akademik bir üslup var	7
		Yeni terimler öğrenmeye teşvik etmekte	2
		Görseller üslubu zenginleştirmiş	1
		Öğrenci seviyesine ve gelişimine uygun	1
	Olumsuz Özellikler	Uzun paragraflardan oluşmakta	8
		Ağır bir üslup var	3

*Bazı kodlara birden fazla öğretmen yanıt verdiği için toplam sonuç katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 5 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının üslup açısından değerlendirilmesine ilişkin görüşleri bir tema, iki kategori, beş olumlu iki olumsuz kod altında birleştirilmiştir. Olumlu kodlar içerisinde ders kitabının üslup bakımından gündelik dile yakın sade bir üslubunun olması (8/30) ile akademik bir üsluba sahip olması (7/30) en fazla görüş alırken, olumsuz kodlar içerisinde ders kitabının uzun paragraflardan oluşması (8/30) en fazla görüşü almıştır. Olumlu yanıt veren öğretmenlerin görüşleri sırayla incelendiğinde; öğretmenlerin üçte birine yakını kitapta (8/30) gündelik dile yakın sade bir üslup kullanıldığını ifade ederken, dörtte birine yakını da (7/30) kitapta akademik bir üslubun olduğuna vurgu yapmışlardır. Bazı öğretmenler üslubu (2/30) yeni terimler öğrenmeye teşvik edici bulurken, bir öğretmen (1/30) görsellerin üslubu

zenginleştirdiğini, başka bir öğretmen ise üslubun, (1/30) öğrenci seviyesine ve gelişimine uygun şekilde olduğunu belirtmiştir. Ders kitabını üslup bakımından olumlu değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“Dil ve üslubu gayet uygun yani öğrencilerin anlayabileceği düzeyde sade ve çok fazla bilimsel terimlerin olmadığı bir kitap bu da öğrencilerin kitabı rahatlıkla okuyabilme olanağını artırıyor.”(Ö5-K)

“Ders kitabı olduğu için akademik bir üslup ağır basmakta ve belli bir standartta olmaktan kitapta buna uygun tarzda hazırlanmış bilgiler bu biçimde sunulmuştur.”(Ö20-E)

“...kitap, teknik ve terim kelimelerin kullanım sayısı bakımından ele alındığında sınıf bazında öğrenci seviyesine uygun bulunmuştur. Kitapta teknik ve terim kelimelerin az seviyede olması anlaşılabilirliği artırmıştır.”(Ö8-E)

“...konunun anlatımı, hemen yanında görseli, hazırlık soruları, konuyla ilgili gazete- internet haberleri kitabın kendine has özellikleridir.”(Ö24-K)

“...kitapta minyatürler ve resimlerin yanında balon içerisinde verilen bilgiler, öğrencilerin okurken kendilerini sanki o dönemde yaşamış bir kişi bir kahraman olarak hissetmelerini sağlamaktadır.”(Ö21-E)

Olumsuz yanıt veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin üçte birine yakını kitabı üslup bakımından (8/30) uzun paragraflardan oluştuğuna vurgu yaparken, üç öğretmen (3/30) kitapta ağır bir üslup kullanıldığını ifade etmiştir. Ders kitabını üslup bakımından olumsuz değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“Kitapta konular özellikle tarihi konular koca koca paragraflar şeklinde verilmiş ve görsel olarak hoş gözükmemekte...”(Ö14-E)

“Nispeten ağır bir dil kullanılması kitabın üslubunu doğudan olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte cümlelerin kimi konularda çok uzun tutulması yine öğrencilerin kitabı anlamalarını, dolayısıyla üslubu olumsuz etkilemiştir.”(Ö18-E)

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının üslup bakımından olumlu yönlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Üslup olarak kitabın olumsuz özelliğinin uzun paragraflardan oluşan metinlerin kitapta çokça kullanılması olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum öğrencilerin kitaba karşı ön yargılı olmalarına sebep olmaktadır.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi, “Ders kitabının öğrenme, öğretme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde olup elde edilen bulgular analiz edilerek kodlanmış ve frekans değerleriyle beraber tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme, öğretme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f	
Öğrenme, Öğretme Özelliği	Olumlu Özellikler	İlgi çekmekte ve öğrenme isteği arttırmakta	5	
		Öğretim stratejilerini kullanmaya uygun	3	
		Anlamli öğrenmeye uygun	2	
	Olumsuz Özellikler	Yetersiz		10
		Konular arasında bütünlük yok		4
		İçerik yoğun		3
		Ezbere yönelik		3

*Bazı kodlara birden fazla öğretmen yanıt verdiği için toplam sonuç katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 6 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını öğrenme öğretme açısından değerlendirilmesine ilişkin görüşleri bir tema, iki kategori, üç olumlu dört olumsuz kod altında birleştirilmiştir. Olumlu kodlar içerisinde ders kitabının öğrenme öğretme açısından ilgi çekmekte ve öğrenme isteğini arttırmakta (5/30) olduğu en fazla görüş alırken, olumsuz

kodlar içerisinde ders kitabının yetersiz (10/30) olduğu en fazla görüşü almıştır. Olumlu yanıt veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde; kimi öğretmenler kitabın, öğrenme öğretme açısından (5/30) ilgi çekmekte ve öğrenme isteğini arttırmakta olduğunu düşünürken, kimi öğretmenler de kitabı (3/30) öğretim stratejilerini kullanmaya uygun olarak görmekte ve kitabın (2/30) anlamlı öğrenmeye uygun şekilde hazırlandığını düşünmektedir. Ders kitabını öğrenme, öğretme açısından olumlu değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“...ünitelerde anlatılan konuyla bağlantılı resim ve görsellerin yer alması öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekmekte bu da öğrenmeye olan isteği arttırmaktadır.”(Ö17-E)

“...kitabın başında daha konuya başlamadan öğrencilere yöneltilen sorular öğrencilerin zihinlerindeki düşüncelerini açığa çıkartma açısından oldukça faydalıdır. Metin içi verilen okuma parçalarından hemen sonra parça ile ilgili soruların gelmesi öğrencileri düşünmeye ve yorumlamaya itmektedir.”(Ö20-E)

“Öğrencilerin eski ve yeni bilgileri arasında bağ kurmasını sağlayacak tablo, şema, grafik, fotoğraf, kavram haritasına sıkça yer vermesi olumludur. Anlamlı öğrenmeyi sağlamak amacıyla kavram yanlışlarını belirleyen ve gideren etkinlikler (zihin haritaları, kavramsal karikatürler vb.) sıkça kullanılmıştır.”(Ö15-E)

Olumsuz yanıt veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin üçte biri kitabı öğrenme öğretme açısından (10/30) yetersiz olarak görmektedir. Kimi öğretmenler (4/30) konular arasında bütünlük olmadığı görüşüyle, kimi öğretmenler de (3/30) içeriğin yoğun olduğu ve (3/30) ezbere yönelik olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Ders kitabını öğrenme, öğretme açısından olumsuz değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“...7. sınıf Sosyal bilgiler ders kitabı öğrencilerin ihtiyaçlarına tam manasıyla cevap verecek bir yapıda değil. Bazı kısımlar gereksiz yere uzatılmış içi boş bilgilerle doludur halbuki az sözle çok şeylerde öğretilirdi.”(Ö12-E)

“Müfredat konularının çok yoğun olarak hazırlanmış olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra tarih konuları bir bütünlük içerisinde ele alınmamıştır...”(Ö8-E)

“Kitabın içeriğin yoğun olması, üslubun öğrencilere hitap etmemesi, kimi kısımlarda ağır bir dil kullanılması ister istemez kitaptan istenilen verimin alınmasını önlemektedir...”(Ö18-E)

“Acaba kitap öğrenciyi bir sonraki seviyeye hazırlayabiliyor mu, öğrenci öğrendiklerini yorumlayabiliyor mu, anlamlandırabiliyor mu yeri geldiğinde transfer edebiliyor mu bunlar ders kitabı için önemli noktalardır ve maalesef bizim bu ders kitabımızda birçok öğrenme alanında öğrenci bilgiyi ezberlemeye yönlendirilmektedir. Ezberlenen bilgide kalıcı olmamaktadır.”(Ö24-K)

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme öğretme açısından olumsuz yönlerinin daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Öğretmenler özellikle kitabın yetersiz olduğu konusunda yoğun görüş belirtmişlerdir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi, “Ders kitabının ölçme ve değerlendirme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde olup elde edilen bulgular analiz edilerek kodlanmış ve frekans değerleriyle beraber tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Ölçme ve Değerlendirme Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Ölçme Değerlendirme Özelliği	Olumlu Özellikler	Kazanımlara uygun olması	5
		Metinlere uygun soruların sorulması	4
		Bulmaca etkinliklerinin ilgi çekmesi	2
	Olumsuz Özellikler	Alternatif ölçme araçlarına fazla yer vermemesi	4
		Etkinliklerin ders saatine göre fazla olması	4
		Yüzeysel olması	3
		Kopya çekmeye yöneltmesi	3
		Üst düzey düşünme becerilerini geliştirmemesi	3
		Süreç odaklı değil sonuç odaklı değerlendirme olması	2

*Bazı kodlara birden fazla öğretmen yanıt verdiği için toplam sonuç katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 7 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını ölçme değerlendirme açısından değerlendirilmesine ilişkin görüşleri bir tema, iki kategori, üç olumlu altı olumsuz kod altında birleştirilmiştir. Olumlu kodlar içerisinde ders kitabının ölçme değerlendirme açısından kazanımlara uygun olması (5/30) en fazla görüş alırken, olumsuz kodlar içerisinde ders kitabının alternatif ölçme araçlarına fazla yer vermemesi (4/30) ve etkinliklerin ders saatinden fazla olması (4/30) en fazla görüşü almıştır.

Olumlu yanıt veren öğretmenlerin görüşleri sırayla incelendiğinde; Bazı öğretmenler ders kitabını ölçme değerlendirme açısından (5/30) kazanımlara uygun olarak görürken, bazı öğretmenler (4/30) metinlere uygun soruların sorulduğunu belirtmişlerdir. İki öğretmen de (2/30) bulmaca etkinliklerinin ilgi çekici nitelikte olduğu şeklinde görüş belirtmiştir. Ders kitabını ölçme değerlendirme açısından olumlu değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“Ünite sonlarında çoktan seçmeli, kısa cevaplı, açık uçlu, eşleştirme sorularına yer verilmiştir. Kazanımların seviyesine uygun soru çeşitlerine yer verilmiştir...”(Ö15-E)

“Kitapta yer alan hazırlık çalışmaları öğrencileri konu hakkında araştırma sevk etmekte ünite sonu öğrendiklerimi değerlendiriyorum soruları öğrencilerin konuyla ilgili bilgiyi ve beceriyi kazanıp kazanmadığını ölçme konusunda yeterli görünüyor.”(Ö17-E)

“...aynı zamanda bulmaca tarzı etkinliklerin öğrencilerin dikkatini derse çekmesini sağlamaktadır. Bu tarz etkinliklerin başarıyı arttırdığı görülmektedir.”(Ö19-K)

Olumsuz yanıt veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde bazı öğretmenler kitabı ölçme değerlendirme açısından (4/30) alternatif ölçme araçlarına fazla yer vermediğine değinirken, bazı öğretmenler (4/30) etkinliklerin ders saatine göre fazla olduğuna, bazıları (3/30) ölçme değerlendirmenin yüzeysel olduğuna, bazıları kitabın (3/30) kopya çekmeye yönelttiğine, bazıları ise (3/30) üst düzey düşünme becerilerini geliştirmede ve (2/30) süreç odaklı değil sonuç odaklı değerlendirme olduğuna ilişkin görüş belirtmişlerdir. Ders kitabını ölçme değerlendirme açısından olumsuz değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“Kitapta alternatif ölçme araçlarına daha fazla yer verilebilir. Konuyla ilgili verilen hazırlık çalışmaları ve sorular öğrencileri daha fazla düşündüren ve araştırmaya sevk eden nitelikte olabilir.”(Ö16-K)

“Kitaptaki etkinlikler ders saatine göre fazla bundan sebep bütün etkinliklerin yetişmesi mümkün olmuyor. Müfredatı bağlı şekilde ilerlendiğinde kitabın denem sonuna kadar tamamlanması oldukça zor olmaktadır.”(Ö21-E)

“...yeni ders kitaplarında ünite sonlarında verilen ölçme kısmı yüzeysel kalmakta ve yeterli görülmemektedir.”(Ö13-K)

“...kitabın sonunda değerlendirme sorularının cevaplarının verilmesi büyük hata çünkü ödev verildiğinde öğrenci hiç okumadan direkt kitabın sonundaki cevaplara bakarak işaretliyor.”(Ö10-K)

“Her konu için hazırlanan ölçme değerlendirme soruları yetersizdir. Öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek soru sayıları yetersizdir...”(Ö8-E)

“Kitap öğrenciye verilen bilgiyi ağırlıklı olarak geleneksel ölçme araçlarıyla ölçüyor böyle olunca da sonuca bakmak yeterli geliyor eğer öğrenci yüksek not almışsa iyi kötü not almışsa başarısız gibi sonuç odaklı ölçme yerine yeni ölçme değerlendirme yaklaşımlarının daha çok kullanıldığı süreç odaklı bir değerlendirme daha sağlıklı olacaktır.”(Ö24-K)

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme değerlendirme açısından olumsuz yönlerinin daha ağır bastığı görülmektedir. Öğretmenlerin çoğu kitabı ölçme değerlendirme açısından yetersiz bulurken, olumlu görüş belirten öğretmenler kitaptaki soruların kazanımlara uygun olduğunu ifade etmişlerdir.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi, “Ders kitabının teknik, tasarım ve düzenleme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde olup elde edilen bulgular analiz edilerek kodlanmış ve frekans değerleriyle beraber tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Teknik, Tasarım ve Düzenleme Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Teknik, Tasarım ve Düzenleme Özelliği	Olumlu Özellikler	Öğrenci ilgisini çekecek nitelikte	7
		Baskı kalitesi net renkler canlı	6
		Yönetmeliğe uygun	5
	Olumsuz Özellikler	Görseller konular ile uyumlu	4
		Başlıklar ve yazı puntoları uygun	2
		Kapak tasarımı yetersiz	4
		Görseller konular ile uyumsuz	3
Önemli kısımlar koyu renkle belirtilmemiş	2		

*Bazı kodlara birden fazla öğretmen yanıt verdiği için toplam sonuç katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 8 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını teknik, tasarım ve düzenleme açısından değerlendirilmesine ilişkin görüşleri bir tema, iki kategori, beş olumlu üç olumsuz kod altında birleştirilmiştir. Olumlu kodlar içerisinde ders kitabının teknik, tasarım ve düzenleme açısından öğrenci ilgisini çekecek nitelikte (7/30) olması en fazla görüş alırken, olumsuz kodlar içerisinde ders kitabının kapak tasarımının yetersiz (4/30) olması en fazla görüşü almıştır. Olumlu yanıt veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerden bazıları kitabı teknik, tasarım ve düzenleme açısından (7/30) öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte görürken, bazı öğretmenler ise kitabı (6/30) baskı kalitesi net olduğu, renklerin canlı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Kimi öğretmenler kitabı teknik, tasarım ve düzenleme açısından (5/30) yönetmeliğe uygun bulurken, kimileri kitaptaki (4/30) görsellerin konularla uyumlu olduğuna değinmişler ve kitaptaki (2/30) başlıklar ve yazı puntolarının öğrencilere uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Ders kitabını teknik, tasarım ve düzenleme açısından olumlu değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“...görsellerin konuyu içeriğini açıklayıcı olması aynı zamanda görsellerin öğrencilerin seviyesine uygun olması, öğrencilere hitap etmektedir. Kitabın öğrencilerin ilgisini çeken bir tasarım ve düzeni vardır.”(Ö19-K)

“Kitap içerisinde kullanılan görseller ve renkler canlı ve net öğrenmeye teşvik edici ve öğretici, kullanılan kağıt hamuru beyaz, dayanıklı ve hafiftir...”(Ö13-K)

“Kitapta yer alan ön kapak, arka kapak, iç kapak, iç kapağın ön ve arka yüzünde olması gerekenler. Kitap sonundaki kaynakça ve sözlük kısımları Talim Terbiye Kurulunun belirlediği standartlara uygun biçimde yer almış...” (Ö24-K)

“Kitapta yer alan görseller ile metinlerde verilen bilgiler birbirleri ile uyumludur. Her görselin, resmin ve haritanın altında verilen açıklamalar anlaşılır şekildedir. Renkli ve siyah beyaz görseller ilgi çekmektedir...” (Ö14-E)

“...kitap içerisindeki görseller ve kitabın sayfa kalitesi iyi ve net. Konu başlıkları punto olarak uygun, yazıların büyüklüğü öğrencilerin seviyelerine uygun...” (Ö23-K)

Olumsuz yanıt veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerden bazıları kitabın, teknik-tasarım ve düzenleme açısından; (4/30) kapak tasarımının yetersiz olduğu, (3/30) görsellerin konular ile uyumsuz olduğu, (2/30) önemli kısımların koyu renkle belirtilmemiş olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Ders kitabını teknik, tasarım ve düzenleme açısından olumsuz değerlendiren öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

“Kapağı daha kapsayıcı olmalı. Renkleri daha çeşitli olmalı. Tek tip kahverengi mantığından uzaklaşıp, renklerin ahengi olarak düzenlenmeli...” (Ö25-K)

“Konular ve görseller arasındaki bağlantısızlıklar var. Hatta çok güzel konular o kadar güzel görseller ile anlatılabilecekken çok sık ve sıradan bir şekilde sırf şurası da boş kalsın bir şey koyalım diye konulan resimler var...” (Ö9-E)

“...kimi sayfalar tam tersi bir şekilde düzenlenmiş verilmek istenen ana düşüncenin farklı renk ve puntoda verilmesi öğrencinin dikkatini o alana yönlendirmesi açısından önemli olmasına rağmen kitapta bu tarz bir uygulama yok.” (Ö30-K)

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının teknik-tasarım ve düzenleme açısından olumlu yönlerinin daha ağır bastığı görülmektedir. Olumlu görüşteki öğretmenlerin kitabın, öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olduğu ve kitapta kullanılan görsellerin kaliteli olduğu şeklinde görüş belirttikleri görülürken, olumsuz görüşteki öğretmenlerin ise kitabın kapak tasarımının yetersiz olduğu görüşünde birleştikleri görülmektedir. Kitapta kullanılan görsellerin konuyla uyumlu olup olmadığına ilişkin öğretmenler arasında bir fikir birliği oluşmamıştır. Bazı öğretmenler görsellerin konu ile bağlantılı olduğunu ifade ederken, bazı öğretmenler ise tam tersi şekilde görsellerin konuları tam anlamıyla yansıtmadığını ifade etmişlerdir.

Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi, “Ders kitabının etkililiğini arttırmaya yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?” şeklinde olup elde edilen bulgular analiz edilerek kodlanmış ve frekans değerleriyle beraber tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Etkililiğini Arttırmaya Yönelik Öğretmen Görüşleri

Tema	Kodlar	f
Etkililiğini Arttırmaya Yönelik Öneriler	Konular sadeleştirilmeli	8
	Değerlendirme sorularının çeşitliliği arttırılmalı	5
	İkinci ünitenin kapsamı arttırılmalı	5
	Yardımcı kaynaklar ile uyumlu olmalı	3
	Öğrenilenleri pekiştirmeye fırsat vermeli	3
	Kitapta harita sayısı ve çeşitliliği arttırılmalı	2
	Konu sonlarında özet kısımlar olmalı	2
	Sayfa kenarlarında çizim yapabilecek kutucuklar olmalı	2
	Kitap sonundaki cevap anahtarı kaldırılmalı	2
	Ders süresi arttırılmalı	2
	Ders kitabı akıllı defter şeklinde tasarlanmalı	2

*Bazı kodlara birden fazla öğretmen yanıt verdiği için toplam sonuç katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 9 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının etkililiğini arttırmaya yönelik görüşleri on bir kod altında birleştirilmiş olup öğretmenler yoğun olarak; (8/30) kitapta yer alan konuların sadeleştirilmesi gerektiği yönünde görüş belirtirken, bu görüşü sırayla (5/30) kitaptaki değerlendirme sorularının çeşitliliği artırılmalı, (5/30) ikinci ünitenin kapsamı genişletilmeli, (3/30) kitap yardımcı kaynaklarla uyumlu olmalı, (3/30) kitap öğrenilenleri pekiştirmeye fırsat vermeli, (2/30) kitapta harita sayısı ve çeşitliliği artırılmalı, (2/30) kitapta konu sonlarına özet kısımlar konulmalı, (2/30) sayfa kenarlarında çizim yapılabilecek kutucuklar olmalı, (2/30) kitap sonundaki cevap anahtarı kaldırılmalı, (2/30) ders süresi artırılmalı ve (2/30) kitap akıllı defter şeklinde tasarlanmalı görüşleri takip etmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının etkililiğini arttırmak için öğretmenlerin belirttiği örnek görüşlerden bazıları şu şekildedir:

“...öğrencinin seviyesine uygun öğrenebileceği yoğunlukta konular olmalı, konu sonu etkinlikler artırılmalı. Çok sayıda konuyu öğretmek için sıkıştırmak yerine az ama iyi şekilde öğrenilebilecek bir içerik hazırlanmalıdır.”(Ö21-E)

“...öğrencilerin hayati öğreneceği bu derste Yaparak yaşayarak öğrenebilecekleri bol etkinlik ve proje temelli yaklaşımla düzenlenebilirse çok daha etkili olur.”(Ö29-K)

“7.sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında özellikle Osmanlı tarihi konularını derinlemesine inceleme fırsatı vermeli. Öğrenci konuyu okuduğunda daha konuyu özümsemeden ünite sona ermemeli.”(Ö10-K)

“...kitapta yer alan konu ile herhangi bir yardımcı kaynakta yer alan aynı konuyla karşılaştırıldığında yardımcı kaynakta yer alan konuların alt başlıklar halinde sunulması sebep ve sonuçların başlıklar halinde verilmesi öğretilmek istenen konunun daha iyi öğrenilmesini sağlamaktadır.”(Ö14-E)

“Çocuklar kitabı eline heyecanla almalı, oyunlar etkinliklerle pekiştirilmeli, günümüz çocuğunu ciddiyyetten koparmadan mizahın zeka tarafından yakalamalıyız. Gerek görseller ile gerek kullanılan üslup gerekse içerikler ile bu yaş grubunu yakalamalıyız.”(Ö9-E)

“...kitap sonunda sadece Türkiye haritası ve Türk dünyası haritası olması yerine 10 -15 sayfalık bir atlas konulabilirdi...”(Ö24-K)

“Ünite sonlarına konuların en önemli can alıcı noktalarını vurgulayan özet kısımlar konulabilir...”(Ö13-K)

“Kitapta bazı konular için uygun görsellerin öğrencilerin kendileri tarafından oluşturulmasına fırsat verecek kutucukların olması öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmesini sağlar...”(Ö19-K)

“...kitabın sonunda değerlendirme sorularının cevaplarının yer alması öğrencileri kopya çekmeye yönlendiriyor.”(Ö11-K)

“Ders saati kitapta verilmek istenen kazanımlar için oldukça az böyle olunca konuyu anlatmak, öğrenciye not tutturmak, sınıf içi etkinlikleri yapmak, öğrenciye verilen ödevi kontrol etmek açısından imkansız bir hal almakta...”(Ö30-K)

“Ders kitabı saf bilgi yükleme yerine interaktif şekilde tasarlanıp öğrencilerin yapılandırmacı kuram çerçevesinde öğrenmelerine olanak sağlayabilir. Akıllı defter şeklindeki kitaplarda olduğu gibi kitabın yan sayfalarında öğrencilerin dikkatini çeken, önemli gördükleri kısımları yazmaları için not alma kutucukları konulabilir.”(Ö17-E)

Sosyal bilgiler ders kitabının etkililiğini arttırmak için öğretmenlerin çeşitli önerilerde buldukları görülmektedir. Öğretmenlerin çoğu ders kitabının daha sade tutulması gerektiği, konuların ise kısa ve öz olması gerektiği düşüncesindedirler. Öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerin ölçülmesi açısından kitapta yer alan değerlendirme sorularının çeşitliliğinin artırılması, Osmanlı tarihinin anlatıldığı ikinci ünitenin kapsamının genişletilmesi öğretmenler tarafından önerilen görüşlerdendir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik görüşlerinden elde edilen bulguların sonuçlarına, daha önceden yapılan çalışmalara ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci alt probleminde öğretmenlerin içerik açısından 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabını içerik açısından değerlendirmeleri incelenmiştir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde içerikle ilgili olumlu görüşte olan öğretmenlerin, içeriğin öğretim programına uygun olduğu yönündeki görüşleri öne çıkarken, olumsuz görüşler içerisinde; içeriğin çok yoğun olduğu, ayrıntılara çok yer verildiği, öğrencileri araştırmaya sevk etmediği ve konular arası bütünlüğün olmadığı görüşleri öne çıkmıştır. Literatür incelendiğinde, Ertük ve Güler (2017) yaptıkları çalışmada 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının farklı boyutlarıyla ilgili öğretmen görüşlerine ulaşılmıştır. Çalışmada öğretmenler 5. ve 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını içerik açısından yeterli bulduklarını ifade ederken 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını içerik açısından kısmen yeterli bulduklarını ifade ederek çalışma ile benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Benzer şekilde Yavuz (2007) çalışmasında ders kitabında içerikte yer alan metinler arası öğelerin eksik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan araştırma neticesinde elde edilen bulgulardan 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içeriğinin çok yoğun bir şekilde sunulduğu anlaşılmaktadır. Durum böyle olunca belirlenen ders saati içerisinde konuların yetiştirilmesi oldukça zor hale gelmektedir. Kitapta uygulamaya yönelik konulara daha çok yer verilip konu sayısının azaltılması, kitabın verimliliğini ve öğrencilerin kitaba olan ilgisini arttıracakları düşünülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt probleminde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil bakımından öğretmenler tarafından değerlendirilmesi incelenmiştir. Öğretmen görüşleri incelendiğinde olumlu görüşte olan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kitabın dilinin sade ve anlaşılır olduğu görüşünde olduğu belirlenirken, olumsuz görüş belirten öğretmenler içerisinde; kitapta noktalama hatalarının olması ve bazı metinlerin dilinin ağır olması görüşlerinin öne çıktığı belirlenmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler kitabında kullanılan dil öğrencilerin anlayabileceği şekilde ve günlük kullanılan dile yakındır. Kitap içerisinde öğrencilerin anlamını bilemeyecekleri düşünülen kelimelerin sözlük kısmında verilmesi kitabın daha anlaşılır hale getireceği düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının anlatım açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiştir. Öğretmen görüşleri incelendiğinde olumlu görüşte olan öğretmenlerin kitabı anlatım bakımından öğrenci seviyesine uygun olarak değerlendirdikleri ve görsellerle anlatımın zenginleştirildiği görüşünde oldukları belirlenirken, olumsuz görüş belirten öğretmenlerin, kitabın anlatımının yoğun ve karmaşık olduğu, kitap içerisindeki metinlerin uzun olduğu görüşünde oldukları belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde Gülersoy (2013) çalışmasında da ders kitabının dil ve anlatım yönünden birtakım eksiklerinin olduğunu belirtmiş, kitapta uzun cümlelere yer verildiğine ve anlatımın yalın olduğuna vurgu yaparak çalışma ile benzer sonuçlara ulaşmıştır. Sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatım yönünden hitap ettiği kitleye uygun olması gerekmektedir. Öğrenci düzeyinin üzerinde anlaşılmayan bir kitabı öğrencilere sevdirmek ve kitapta yer alan konuları öğretmek oldukça zor olacaktır.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının üslup açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiştir. Öğretmen görüşleri incelendiğinde üslup açısından ders kitabını olumlu olarak değerlendiren öğretmenlerin kitaptaki üslubun günlük dile yakın, anlaşılır ve akademik olduğunu ifade ettiği görülürken, olumsuz görüşte olan öğretmenlerin ise kitabın uzun paragraflardan oluşan, anlaşılmayan kendine has bir yapısının olduğu görüşünde oldukları görülmektedir. Kitabın uzun metinler ve paragraflardan oluşması hem öğrenciyi yormakta hem de öğrencinin okuduğu konuyu anlayıp yorum yapmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarında öğrenci seviyesine uygun bir üslup kullanılması gerekmektedir.

Araştırmanın beşinci alt probleminde 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme, öğretme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlerden olumlu görüşte olan öğretmenlerin, kitabın öğrencilerin ilgisini çeken ve öğrenme isteğini artıran bir yapıda olduğu görüşü öne çıkarken, olumsuz yanıtlar içerisinde ise kitabın öğrenme ve öğretme açısından yetersiz olduğu görüşünün ağırlıkta olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde Esen (2017) yaptığı

çalışmada ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında görsellerin bol kullanılması gerektiğini ve bu sayede öğrenme-öğretmelerin sağlanabileceğini belirtmiştir. Öğrencilerin her daim en rahat şekilde ulaştığı temel ders materyali ve aynı zamanda bilgi kaynağı olan kitapların, öğrenme ve öğretme açısından uzmanlarca en iyi şekilde hazırlanması ve sürekli geliştirilmesi gerekmektedir. Ders kitapları öğrenme ve öğretme açısından dikkat çekmeli, ilgi uyandırmalı ve dolayısı ile de kalıcı öğrenme yaşantılarının gerçekleşmesine yardımcı olmalıdır.

Araştırmanın altıncı alt probleminde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiştir. Olumlu görüşte olan ölçme değerlendirme açısından yeterli olarak kitabı değerlendiren öğretmenlerin, kitapta kazanımlara ve metinlere uygun soruların yer aldığı ifade ettiği, olumsuz görüş belirten öğretmenlerin ise, etkinliklerin ders saatine göre fazla olduğu ve alternatif ölçme değerlendirme araçlarına yeteri kadar yer verilmediği görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde kitapta yer alan ölçme değerlendirme sorularının yeterli olarak öğretmenler tarafından değerlendirildiği ve benzer öğretmen görüşlerinin yer aldığı çalışmalar bulunmaktadır. (Doğan ve Torun, 2018; Deniz, 2019; Esen, 2017; Öcal ve Yiğittir, 2007; Sarıca, 2019). Öğrenciye kazandırılmak istenen beceriyi ölçmenin en iyi yolu, öğrencinin derse aktif olarak katıldığı, öğrendiklerini uygulayarak pekiştirdiği, sonuç odaklı değil de süreç odaklı bir ölçmenin olduğu uygulamalardır. Ders kitapları hazırlanırken derse aktif olarak katılmayı sağlayan, öğrenilenlerin pekiştirilmesine yardımcı olan, süreç odaklı bir ölçmenin dikkate alınması gerekmektedir.

Araştırmanın yedinci alt probleminde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını teknik, tasarım ve düzenleme açısından değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiştir. Ders kitabını teknik, tasarım ve düzenleme açısında yeterli olarak görüp olumlu yanıt veren öğretmenlerin, kitabın tasarımının öğrencilerin ilgisini çeken nitelikte olduğunu, kitap içerisindeki renklerin canlı ve baskı kalitesinin iyi durumda olduğunu, kitabın Talim ve Terbiye Kurulu Ders Kitabı Yönetmeliğine uygun olarak hazırlandığı görüşünde oldukları, yetersiz olarak değerlendirip olumsuz görüş belirten öğretmenlerin ise; kitabın kapak tasarımının yetersiz olduğunu ve bazı görsellerin konularla uyumsuz olduğu görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde ders kitaplarının teknik tasarım ve düzenleme açısından değerlendirildiği çalışmalara rastlanılmıştır; Doğan ve Torun (2018) çalışmalarında sosyal bilgiler ders kitap kapağının 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin daha fazla beğendikleri 7. sınıf öğrencilerinin ise beğenmediği sonucuna ulaştıkları görülmüştür. Çalışma sonuçlarını destekler şekilde Nağacı (2011) 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik yaptığı çalışmada öğretmenlerin çoğunluğunun kitap kapağının çekici olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğrenci kitapla ilk buluştuğunda, kitabı eline ilk aldığı anda dikkatini çeken kısım kitabın kapağıdır. Ders kitabının kapağının konuları en iyi şekilde yansıtacak bir tasarımda olması gerekmektedir. Kitap içerisinde verilen görsellerin ilgi çekici ve konuyu en iyi şekilde aktarıcı nitelikte olması, önemli görülen kısımların farklı renk ve puntolar ile belirtilmesi, öğrencinin kitaba olan ilgisini arttıracak gibi kitabında verimliliğini arttıracaktır.

Araştırmanın sekizinci alt probleminde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının etkililiğini arttırmaya yönelik öğretmen görüşleri incelenmiştir. Öğretmen görüşleri incelendiğinde ağırlıklı olarak, kitaptaki konuların sadeleştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra ise, ölçme değerlendirme bölümünde soru sayısı ve çeşitliliğinin artırılması, ikinci ünitenin kapsamının genişletilmesi, kitapta anlatılan konuların yardımcı kaynaklarla uyumlu olması, konu sonlarına özet kısımların konulması, kitapta kullanılan haritaların çeşitliliğinin ve sayısının artırılmasına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrenciler için vazgeçilmez materyallerden biri olan ders kitaplarının bütün yönleri ile öğrencilere hitap etmesi gerekmektedir. Öğretmenlerden gelen görüşler dikkate alınarak kitapların hazırlanması gerekmektedir. Sosyal bilgiler ders kitabında konular ayrıntılı şekilde verilmemeli, kitap içerisinde uzun paragraflar kullanılmamalı, olaylar sebep sonuç ilişkisi içinde verilmeli, her konunun sonunda özet kısımlar yer almalı, kitap içerisinde öğrencilerin not alabilecekleri ve gerektiğinde konuyla bağlantılı çizimler yapabilecekleri kısımlar olmalı, ölçme soruları içerisinde alternatif değerlendirme yöntemlerine daha çok yer verilmeli, kitap içerisindeki görseller konuyla bütünlük sağlamalı ve öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır. Ayrıca ders kitabındaki bulmaca tarzı etkinliklerin öğrencilerin daha fazla ilgisini çektiği görüşlerinden yola

çıkarak bu tür etkinliklere daha fazla yer verilmeli, kitap içerisinde kullanılan harita sayısı ve çeşitliliği artırılarak kitap sonuna atlas kısmı eklenmelidir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik görüşlerinin değerlendirildiği bu çalışma sonucunda aşağıdaki öneriler dikkate alınabilir:

- Ders kitabının kapağı, öğrencinin ilgisini çektiği merakını uyandırdığı kısımdır. Bu çalışmada incelenen ders kitabının kapak kısmının ilgi çekici nitelikte olmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla uzmanlarca hazırlanan ders kitaplarının kapak tasarımının sınıf seviyesine uygun, ilgi çekici nitelikte tasarımları önerilebilir.
- Ders kitapları öğrencilerin kolaylıkla ulaşabildikleri ve yararlandıkları temel kaynak olduğundan, kitap içerisinde yer alan harita ve grafiklerde geçerliliğini yitirmemiş bilgilere yer verilmelidir. Bu nedenle Harita ve grafiklerin öğrencinin öğrenme sürecinde ilgisini artıracak şekilde dikkat çekici hale getirilebilir.
- Ders kitaplarında öğrencinin derse aktif olarak katılmaya sevk eden, öğrendiklerini uygulayarak pekiştirdiği, sonuç odaklı değil de süreç odaklı bir ölçme değerlendirme tasarlanabilir.

Kaynakça

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, (28. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Demir, Y., & Atasoy, E. (2018). 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının (2017) değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 753-780.
- Demircioğlu, E. (2011). *Tarih öğretmenlerinin dokuzuncu sınıf tarih ders kitabındaki görseller hakkındaki görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Demirezen, A. (2007). *Yeni sosyal bilgiler öğretim programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarındaki anlatım teknikleri ve öğrencilerin akademik başarılarına etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Deniz, R. (2019). *5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Tokat İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Tokat.
- Doğan, Y., & Torun, F. (2018). Sosyal bilgiler ders kitapları nereye doğru gidiyor? *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4, 111-125. doi: 10.34137/jilses.491670
- Doğan, Y., & Tuğ, O. (2017). Uluslararası sınavlarda başarılı ülkeler ve Türkiye'nin sosyal bilgiler ders kitaplarının tasarım boyutu açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 56-79.
- Dursun, F., & Eşgi, N. (2008). 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler öğretimi ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 21-34.
- Ertürk, M., & Güler, E. (2017). 5. 6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Muğla ili örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(8), 64-76.
- Esen, S. (2017). *7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2, 8-26.
- Kılıç, A., & Seven, S. (2002). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*, (2. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kızılçaoğlu, A. (2003). Orta öğretim coğrafya ders kitapları değerlendirme ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (8), S. 95. İstanbul.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nalçacı, A. (2011). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Erzurum Örneği) . *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15 (2) , 321-335 .
- Öcal, A., & Yiğittir, S. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Kırıkkale örneği) *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* Cilt 8, Sayı 1, (2007), 51-61
- Roberts, S. L. (2014). Effectively using social studies textbooks in historical inquiry. *Social Studies Research and Practice*. 9(1), ss.119-128.

- Safran, M., & Ata, B. (2003). Öğrencilerin tarih metinlerinden anlam çıkarmalarına yönelik araştırmalara bir bakış. C. Şahin (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler*. Ankara: Gündüz, 339-355.
- Sarıca, H.İ. (2019). *6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Tokat.
- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 368-369.
- Şahin, M. (2014). Sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1) , 31-46.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2021). Milli Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği. Erişim adresi <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ders-kitapları-db/dosya/9>
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2021). Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait elektronik içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları. Erişim adresi <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ders-kitaplarının-incelenmesi/dosya/32>
- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*,6(1), 209–225.
- Yavuz, G. A. (2007). *İlköğretimde kullanılan ders kitaplarının öğretime yardımcı unsurlar açısından değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (11. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınevi.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

